

DE AD:

VENTV SECVNDO CAESA
rissemper Augusti, Imperato-
ris Caroli v. in Germani-
am, Epistola Theo-
doro Reysman
authore.

*Cæsaris aduentu cælos Astræa reliquit:
Priscas nobiscum uult habitare domos.
Austriacum genus à regali sanguine ductū
In terris, cælo regna tenere louem.*

M. D. XXX.

INVICTISSIMO REGI FERDINAN-
do, regi Hungariæ, & Bohemiæ, principi Hi-
spaniarum, Archiduci Austriæ, &c. pa-
trono suo clementissimo, S. D. P. E

Pistolam de aduentu Augu-
stissimi Imperatoris Caroli
quom scripsissem, cui dica-
rem, occurrit nemo, præter
te, inuictissime rex Ferdinan-
de, Nemo enim Carolo Im-
peratori coniunctior, nemo pari fere potestate
præditus res publicas fortius adserere, & orna-
re potest, nemo deniq; patrias uirtutes, iustitiã,
prudentiam, fortitudinem, mansuetudinem, et
continuas de hoste uictorias dico, expressius
refert, q̃ hoc augustum, & inuictum par fra-
trum, Itaq; siue audacter, seu fortiter, sperabã,
tum de illo scriptam honorifice Epistolã, tum
huic dicatam, utriq; non omnino ingratam so-
re. Non enim Apolline omnino scripta sinistro
est, Insunt etiam & gaudia de aduentu Casar-
is multa, & eiusmodi nonnulla, quę adseruisse
neminem plus ornant, q̃ te Imperator Augu-
stissime, teq; inuictissime rex Ferdinande, Et
eo plus ornant, quo maiore cæteris potentia,

splendore, & patria uirtute polletis. Quid enim
serenissimum Philippum, utriusq; uestrum, pa-
triæq; patrem, quid diuum Maximilianum a-
uum recensere instituerem, quorum adhuc in
recenti memoria uirtus est: Nam ut illi uicto-
rijs crebris Imperium auxerunt, ita quoq; scell-
citer auctum patrijs legibus gubernarūt, ut &
literis, nobilium animarum, ut Aristoteles ait,
inuento, & illecebra, imo rerum publicarum
necessario bonæ semper floruerint. Hoc publi-
cæ liberalium disciplinarum Scholæ illustratæ,
hoc in Germaniæ, & aliarum gētium uiros do-
ctos collata præmia testantur. Qua in literas,
& doctos propensione fuerit diuus Maximi-
lianus, ut innumera omitam, argumēto est uel
unus Cunradus ille Peutinger, uir præter iu-
rium scientiam singularem, rerū usu prudens,
sed & literarum pene omniū cognitione, uni-
uersæ antiquitatis polyhystoria, & etiam doti-
bus instabilis fortunæ admirabilis. Age uero
an non Christianissimū Austriacæ familiæ de-
cus, Leopoldum Austriæ historia in numerum
sanctorum retulit: Sed & Claudiani de Theo-
dosio uersiculos ad diuum Leopoldum iustus
retulit sua ætas,

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et coniurati ueniunt ad classica uenti:
Sed ne in hostio, quod dici solet, formosior, &
æquo longior sim, inuictissimū Rodolphum,
Albertos Imperatores, & reges, uirtutis enco-
mia merito transeo, & de Sigismundi pruden-
tia, fortitudine, mansuetudine, liberalitate, &
splendore subiiciam Rodolphi Agricola, Ger-
mani cum omnium gentium celebribus inge-
nijs clari, epigramma.

Viderat ista Sigismundus, quid nō uidet iste?
Inclyta cui rerum est gloria, cuiq; decus.

Quo melior terris, quo non est iustior alter,
Fortis, & in duris tam ratione potens.

Itaq; inclyte rex Ferdinande, cum hanc maio-
rum tuorum, & patriam uirtutem illustrare ui-
dearis, Epistolam de aduētū Augustissimi fra-
tris tui inscriptam Celsitudini tuę dedico, Dñs
immortalibus deuotos sequutus, Solebant enī
oblaturi ad aras alij tauros, ut Aeneas apud Vir-
gilium, alij agnos, ut Atrides apud Homerum,
pleriq; capros, ut Abraham apud Mosen, aut
deniq; uinum cum pane, ut Melchisedech, par-
tim thura cū thymiamate, ut Pythagoras apud
Philostratum, reliqui placentulas cum lacte
presto litare. Vnde illud Poetae.

Pocula bina nouo spumantia lacte quotannis,
Crateraſq; duos ſtatuum tibi pinguis oliui,
Inter minores hoſtias hæc Epistoſa recensenda
iudicio ſtetq; cadatq; tuo, Rex inclyte, Opto
autem ab immortalī Deo, ut & literarum bo-
num, ut Ciceronis uocabulo utar, ſtrenuo adſe-
rere nuncq; deſinas, Ceſſitudini tuæ, & literis, &
imaginibus illuſtri Ferenbergerio Theodoro
commendo, Pyllos Vale dies, Rex inclite,
& literarum, & ſtudioſorum irriſores,
atq; hoſteis confunde, Augu-
ſtæ Vindelicorum,

DE ADVENTV SECVNDO CAESARIS
semper Augusti, Imperatoris Caroli V.
in Germaniam, Epistola Theodo-
ro Reyſman authore.

Rebus in adſclictis q̃nta, Auguſtiſſime Ceſar,
Et medicina uenis, nec leue præſidium.
Alter nam rēpetit propriū nunc Cynthius orbē,
Quom certe aurifero dictus abire Tago.
Audieram quoq; te noſtras conſcendere ad oras,
Et medicam rebus tendere uelle manum,
Innumeris, toto quæ nunc uiſuntur in orbe,
Spectris ſe manimo corpore ſape fui,
Tu quia tot morbis præſens medicina per orbem
Germano ferris ponere caſtra ſolo.
Mox redeunt lapſę gaudenti ſanguine uireis.
Priſtinus ingreditur per mea membra uigor.
Exuo, quę noſtro lugubria corpore geſſi.
Lętitiaę ueſtem ſumere pergo nouam,
Aſpice, non ſolito facileis florere Napeas
More, & odoratę copia multa roſæ eſt.
Aſpice Hamadryades pulchre uernare puellas,
Ceſaris aduentu nunc uiret omne ſolum.
Naiades illuſtrem cum te retineri ad Iberum
Audirent, pauidas uidi ego ſtare Deas.
Vidi in conuexum querulas extendere cœlum
Brachia, & effuſo rore madere genas.

A iiii

Multa queri, subito lachrymarum flumine vultus
Manare, has tali fundere uerba sono,
Publica quis uindex nunc restaurare labores
Commoda: ni ueniat Carolus ipse potens:
Ni ueniat presens Cæsar mediator, & ultor,
Teutonis ora suis uiribus usa ruet,
Est intestino Germania plena calore,
Et frangis nostras Turca superbe fores.
Ingenio clari, regnis, & Marte potentis
Quid Veneti faciant, res quoque aperta satis,
Nobilis, & uera Gallorum Francia laude
Digna, sed imperij pondere sepe grauis,
Quid caput Ausoniam memorē labentibus annis?
Hęc rerum Domina est precipitata fere,
Ingemui quoties, illustria facta Quiritum,
Tot monimenta fere deperisse uirum.
Non adeo sequi iussit per fulmina Martis
Carolus in mortem currere Roma tuam.
Quę mouere, tamen causas Fronspergus habebat,
Cur sint in rerum talia facta caput,
Ut taceam uiuos, quę sint incommoda passi,
Omnia quę secum tristia bella ferunt,
Tam misera cineres lachrymatos luce carentum
Strage ferunt, manes indoluisse malis,
Pristina sunt monimenta loco deiecta, & in omne
Virtutis patrię fulmina sparsa decus,

Qui patrię patrem iam tum Cicerona uocarunt,
Nempe suo tristeis condoluere patri;
Viderunt patrem tristeis ut acerba dolere
Fata, sed & Romam pene perire suam,
In cineres sequire suos tot fortia tela,
Et bene compositis parcere nolle rogis,
De Augusti statua perhibent fluxisse cruorem,
Miles ut instructa frangere uellet ope,
Scipio, subiecto uenit cui nomen ab Aphro,
Tristis Phidiaco factus in aere iacet,
Quid referam Curios, Decios, forteisq; Camillos?
Hi nimio tristeis flere dolore negant,
Cunctator Fabius patriam cum forte perire
Cerneret, exanimis concidit umbra malo,
Turca ferox forteis incurfat Teutonis oras,
Cæsaris aduentu bellua seua cadat.
Ne simili florens Germania fulmine Diras
Sentiat, ac manes facta nephanda gemant.
Rex fluuiorum Danubius non pluribus auget
Fluminibus remeans per loca multa fretum;
Q; male deuote menteis onerare docendo
Orbem diuersa religione solent,
Vidi clamando uel Stentora uincere posse,
Ceui Numã ab Aegeria cõiuge forte, grauẽ.
Egregias arteis spernentem, adplaudere uulgus,
Temni, clamantem, spiritus illa iubet.

Omnia præterea sibi subdere uelle studentem,
Indoctusq; illi magnus Homerus erat.
Has pesteis atri misit male ianua Ditis,
Emissas Orci faucibus esse patet,
Rustica gens arteis per se, sanctasq; Sorores
Spernit, ut ad censa est fortius illa furit,
Pesteis interea sibi regnum, nec tibi Christe
Querenteis ficta religione tument,
Nuper ut egressa est tenebris uix sana per orbē,
Sic nunc semanimis spreta Minerua iacet,
Illi per pauci medicantur, rusticus urbeis
Possidet, arbitrio cuncta facitq; suo,
Musarum studio quidam cum forte recedunt,
De reliqua fiunt pars quota plæbe cito,
Cum reliquis Momī diuinę palladis, ultra
Vireis illoti spernere docta solent,
Sepe dolens illos melius sentire cupiui,
Non occæcatos nolle uidere puto,
O rerum faciem, quantum est in rebus inane?
Aduola ab occidua Carole Magne plaga,
Naiades audiui lachrymosa uoce dolenteis
Talia, sed largo flumine plura queri,
Dictus ut Hesperij retineri fortiter oris,
Ad sic afflictos nolle uenire tuos,
Fontibus ergo Deæ præfectę Naiades annum
Complerunt nimia de humiditate putrem.

Cæsaris aduentu leto nunc carmine gaudent,
Et salit in sineis quæq; reuerſa ſuos.
Bacchus ab officio ſterilis nunc plena figurat
Dona, & ad officium uelle redire uidet.
Pulchra Ceres pleni uernat nunc lumine Phoebi,
Luna, ſed & cœlo reliqua læta nouo.
Aeolus emiſit Zephyros, & Iapyga ſolos,
Obſtrictiq; aliq; triſtia uincla gerunt.
Nunc lupus, atq; leo pereunt, turpeſq; Chelydri,
Et tutum carpit uulguſ, amoma, cibum.
Nunc Rheno melius fluit aurum, ſed Lycus amnem
Diſpenſat curſu nunc meliore ſuum.
Cæsaris aduentu florens Germania gaudet,
Sub duce nam ſperat proſpera cuncta ſuo.
Et ſi in teſtino uidiſti ardere tumultu
Bella, tamen paci reddita multa ſua.
Cæsaris aduentu gaudebat Tybridos unda,
Manibus eſt illo reddita priſca quies.
Qui ſuperant homines priſca nunc pace fruuntur
Atq; ſuum repetit quiſq; colonus iter.
Siue Cures paruos, Albæ ſeu ſtemmata longæ
Dicas, lætanteis Carole Magne facis.
Illuſtri gaudet Medices de ſtemmate Clemens,
Eſt medicam rebus promere uiſus opem.
Mintius hoc cernens læto præterfluit amne,
Et canit Aſtrææ carmina multa Deæ.

Carolus ut læti reuehat bona sæcula regni,
Et terras omneis pace colente regat.
Nuper Agenoridas Venetos quo foedere Cæsar.
Ad reliquum iussit corpus adire, canit,
Hoc factō Siculos forti gaudere Penates,
Cunq; alijs ditem pangere læta Cypron.
Vtq; Aquilæ gestent florentia Lilia forteis,
Et Narbona ducem pangere dicta suum.
Cum Celtis Belgas (sed tuq; Aquitania gaudes)
Pace ferunt lætos exiluisse noua
Ergo quadrifide pax est quoq; Francidos ore,
Cæsaris aduentu: bellua Turca fugit,
Vt fugeret Boios, ut magnanimumq; Bohemū,
Sub Ferdinando, res ea nota satis.
Vt fugiat, tamen horrendo terrore superbus
Sæuit, uti stygio missus ab amne Canis.
Carpathium locus est prospectans nobilis equor.
Hanc Cycladum primū lumine Phœbus adit.
Nunc Rhodon, a magno ueteres uixere Colosso,
Dignior hæc pulchræ nomen habere rose.
Mœnia quid referam: referam quid strata uiar?
Et requiem portus aduena fesse tuam?
Legibus hac latis non est præstantior ulla.
Hanc sibi deuotam nostra Minerva regit,
Dicitur imber & hic fuluum mutatus in aurum,
Et timuisse sonans omnia iussa fretum,

Hæc ornare Rhodos poterat te, Maxime Cæsar,
Aut sub te raro clarior esse Duce,
Dum Rhodos a docta regeretur Pallade, mirū,
Quæ fuerint placidæ commoda pacis opus.
Tisiphone dol' socias adhibetq; dolori,
Sæuas cum socijs intulit illa faces.
Tartareum monstrū, properant accēdere Turcā,
Funereiq; cient tristia bella Canis.
Mox se obscenarū uideas glomerare uolucrum,
Milia tot, quæ uix dinumerare queas,
Fortiaq; insanæ resonant tormenta Megaræ,
Et cuneos uideas, funera, saxa, globos.
Quid multis uero remoror te, Maxime Cæsar?
Fessa etenim longo tempore facta Rhodos,
Viribus ex hausta est, & fracta armata uirum uis.
Præpulchram fortis quisq; subire necem.
Ergo uelut portas fractas iam milite complet
Hostis, iter reliquum nuda per arma secat.
Turcaferox Rhodijs funesto Marte subactis,
Processit porro castra mouere sua.
Heu porro nimium sua castra mouere superbus
Perrexit per tot funera sua Canis.
Hungarici illustris cecidit quoq; gloria regni.
Nunc colis Elysium rex Ludouice solum.
Hic uix utilibus regno præfectus in annis,
Pannoniæ iuuenis lora tenetq; sue.

Quando petit stygio demissus flumine Turca
Ventura dignum posteritate coli,
Te patrijs dignum clavis Ludouice triumphis,
Te dignum, Turcam uincere more patris,
Fortis Iohannes auus hunc persæpe fugarat,
Magnanimi patris hic sensit & arma tui,
Quod tua nunc Ludouice iacent uicticia sæpe
Tela, uide, Elysio sunt ea clara solo.
Carolus, & Ferdinandus tamen illa uidenteis,
Restituent patrio sceptrareuulsa loco.
Debuerant proprio forteis cessare tumultu
Germani, regemq; adseruisse bonum.
Nolle pati, illustreis quas dispensare Coronas
Consuerunt, sæuo proh dolor hoste rapi.
Anchialos frustra auxilium clamare Polonos,
Victricem toties, uincier atq; manum,
Cunctando nimium, forteis, plureisq; subacti,
Quā deceat Dominos Teutonis ora tuos,
Tantisper uoluit proprijs concurrere in armis
Teuto, sed in Turcas illa mouenda uidet,
Hos nimium prope, Vuestriacā uenisse Vuiennā,
Magnanimumq; genus sæua per arma peti,
Vi quanta forteis sæuum pepulere Tyrannum,
Cum senibus pueri fortia facta canunt,
Nato magna Palatina de gente Philipppo,
Fortibus atq; alijs gloria parta uiris,

Tristia multa quidem uictrix, o Maxime Cæsar,
A Turca, fœdo passa Vuienna cane,
Cæsaris aduentu pugnando fortius illa
Vincit, ab Austriaco limine Turca fugis,
Passa Rhodos multa est, fortisq; multa Polonus,
Quæp; rapis tanto sanguine Turca gemunt,
Cæsaris aduentu gaudent superata per hostem,
Adq; suum sperant posse redire Ducem,
Sub Ferdinando uictrix duce tuta Vuienna est,
Nato ex regali stirpe Philippe tua,
Cæsaris auxilij tamen hæc implorat auiti
Pondus, ut hoc pereas Turca fugandemodo,
Vltura infani malefacta, & funera Turcæ,
Milite perpetuo persequitura Canem,
Cæsar, & Ferdinandi socia arma resumens,
Vult uictrix pleno Marte fugare Feram.
Tot regna, illustreis uult totq; referre Coronas,
Vltura a sæuo sanguine Christicolas,
Incurfus, per tot uictricia tela repulsos
Sepe, egre iam nunc Vuestricus ordo tulit.
Regalē hic, Dominūq; orbis, res iusta, Rodolphū,
Vltura Hapsburgum Carole Magne tuum,
Albertos, magni quoq; stemmata clara Lupoldi,
Et Friderice domum sceptru uerenda tuam.
Maximus hanc unde est demissus & Aemilianus
Cæsar, & hic genitor clare Philippe tuus.

Te inclyte rex Ferdinande, & te maxime Cæsar,
Vltura a se uore regna subacta Cane.
Tam late Domini cursus septem plicis Istri,
Vltura Austriacum nuda per arma genus.
Tum certe claros est productura triumphos,
Quos tamen ex uobis, sæpe habuistis auo.
Ingenteis proauis, uestriq; habuere propinqui.
O non hoc tantum sceptrum beata modo,
Nanq; Sigismundus uestre pia gloria gentis,
Vtq; auus, e uobis splendet imago patris.
Splendetq; Heroum per tot bene facta perennis
Gloria, quot claro Memnonis astra polo.
Hec sunt clara quidē, mage sunt tñ inclyta, Cæsar,
Quod bonus, ut prosint sceptrum paterna, uenis.
Prodesse alias, plūs profunt, Maxime regum,
Quod nostre tecum fers Epidauron opis.
Quod præsens medicina uenis, letantur ubiq;
Omnia, diuersa sed ratione tamen.
Florida nam certum est per te nō marcida reddi,
Sed gaudere sibi flore licere suo.
At res afflictę melius sperare uidentur.
Succurri his per te Carole Magne potest.
Hinc rex Ferdinande, hinc & te maxime Cæsar,
Artibus ut ueniat, fac rogo, priscus honor.
De obscuro sutore, & de cerdone Senatus
Arteis persequitur, commoda magna, bonas.

1
Spiritus & quis agat multos ignoro docenteis,
Munere dimisso talia monstra ferunt,
Delectu quosdam uidique errare, putanteis
Orbilio cunctos se exuperare suo.
Quod leuiter sanus melius sentire negasti,
Iudicium risit docta Minerva tuum,
Sed Musis quædam sectas inferre tot ausæ
Pesteis, doctrinam quot secuire piam,
Qui bonus est, arteis male uult irreligiosas,
Illas extremo dinumeratque loco.
Qui hinc non persequitur, certe contemnit easdē,
Et Smyrne toto uisitur orbe malum.
Laudatus nunc satis hanc dum uellet Homerus
Musarum docta concelebrare Chely.
Quid passus, notum est, hanc desipuisse minores
Dicunt, & Smyrna est fabula in orbe uetus.
Proh dolor, insipide quot nunc, o Maxime Cæsar,
Smyrne tot, spicas quot gerit alba Ceres.
Erudiunt simili pubem de errore bibentem.
Huic satis est, si illud scribere possit ITEM,
Si discat, quantum superet quincunce remota
De drodante, patris doctus in arte sat est,
Cetera persequitur, studio uel temnit iniquo,
Quidquid diuina Palladis arte uenit,
Inclita diuinas arteis sapientia fecit.
Quam sapere, est toto maius in orbe nihil.

Res minor ingenteis est expugnari urbeis,
Atq; hostem forti perdomuisse manu.
Quam sapere, & tñ hoc sapientia docta ministrat,
Quo possis hostem uincere nempe modo,
Queis uictum liceat parentem legibus tñ,
Est doctum sacre Thespidis artis opus.
Hoc opus expleuit nunc respondere paratus,
Doctus Iohannes omnia iura Faber.
Artis opus Coi per dogmata sacra magistri.
Hunc, atq; hunc morbum posse leuare graue,
Et Gundelfingi succurrere posse Georgi
Arte, Machaoniam ferre scientis opem.
Templaq; uirtutis claro mœneri Epidauro.
Arte sed & melius mystica sacra doces.
Artis opus, plebem dicendo posse tenere,
Et quoq; pro patria posse mouere tua.
Sint prius Eoq; Atlantides abscondendę,
Aut non, cum primum sulcat arator agros,
Vrsas obseruare, Hyadas, quid portet Orion,
Obseruat magno sydera nauta bono.
Artis opus, terras spatij metiturę quis,
Et Dominos rerum Teutonis ora tuos.
Omnia quid numeremus solā in pretio eē uidemus
Artem, quę numeris diuidit equa suis.
Hanc & eo, mercaturę quo quęstus ab illa
Crescit, puluere cetera spreta situ;

O mores hominum: quantum est in rebus inanes
Præsens auxilium Carole Magne ueni,
Priscus honor ueniat nunc spretis artibus, atq;
Virtutis ueniant præmia digna bonis,
Cæsaris aduentu letetur quidquid ubiq; est,
Musarum doctus gaudeat atq; Chorus,
Restituendę sed pangant nunc læta Camoenę,
Fiet laudandum posteritatis opus,
Religio per te uult Carole uera iuari,
Sectis dissecę consulere ipse uelis,
Floreat ut pulchras concordia sancta per urbeis,
Et uerę uigeat religionis honos,
Fœliccis cursus hinc clementissime Regum
Visure in regno tempus in omne tuo,
Extremiq; diem Parcę cum soluere fati
Pergent, a Christo præmia magna feres,
Restitui per te gaudent hæc Maxime Cæsar,
Nam potes, ut pergas, restituasq; precor,
Regnis exutos regesq; ducesq; uidebis,
Dextra successus aure sonante probo,
Ista & in occursum auxilium sentire uidentur,
Quod dabis, expectant omnia læta, VALE,

*Augustę Vindellicorum, per Alexandrum Weyssens
horn, eis cœnobium in Vrfulę.*

M. D. X.

1850
Jahresbericht
des
Landesamtes
für
das
Land
Pommern

Die Pommersche Provinz ist eine der reichsten und fruchtbarsten Provinzen des Deutschen Reichs. Sie ist reich an Ackerland, Viehweiden und Wäldern. Die Bevölkerung ist sehr zahlreich und die Industrie ist in rapidem Aufschwung begriffen. Die Provinz ist in verschiedene Kreise eingeteilt, die jeweils einen bestimmten Teil der Provinz umfassen. Die Verwaltung ist sehr sorgfältig eingerichtet und die Bevölkerung ist sehr wohlhabend. Die Provinz ist ein wichtiger Teil des Reichs und ihre Entwicklung ist von großem Interesse für die Regierung.

Die Provinz ist in verschiedene Kreise eingeteilt, die jeweils einen bestimmten Teil der Provinz umfassen. Die Verwaltung ist sehr sorgfältig eingerichtet und die Bevölkerung ist sehr wohlhabend. Die Provinz ist ein wichtiger Teil des Reichs und ihre Entwicklung ist von großem Interesse für die Regierung.

nte

Salute et, Dicitur
que caritas magis ingreditur
cordibus p[er]u.

[illegible]